
МЕНИДЖМЪНТ НА ДЕЙНОСТТА ПО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИ И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД

Михаил МИХАЙЛОВ*

Ensuring the safety and health of workers is an important and integral part of implementing a successful corporate and social business strategy in any organization and factor for sustainable development. The purpose of this article is to analyze the legal framework, the responsibility of the management team and the measures of the activity for ensuring healthy and safe working conditions.

Първостепенна функция на фирмения мениджмънт е създаването на безопасни условия на труд. Безопасността и здравето на работниците е неотменна част от управлението на всяка организация и е фактор за устойчивото ѝ развитие. Осигуряването им е важна и неразделна част от реализацията на успешната корпоративна и социална бизнес стратегия във всяка фирма независимо от сферата ѝ на дейност и големината ѝ.

Условията на труд са сбор от управленски, икономически, технологични, социални фактори на работната среда, които оказват влияние върху психическото и физическото здраве на работещите и тяхната работоспособност и производителност. Независимо че проблемът е интердисциплинарен, основното задължение на всеки мениджърски екип е създаването, поддържането и подобряването на условията на труд, като по този начин се възпрепятстват професионалните заболявания и злополуки.

Нормативната база за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд е организирана на няколко нива – конвенции и препоръки на Международната организация на труда (МОТ); законодателството на Европейския съюз; ISO стандарти; и национална правна уредба.

Конвенция № 155/1981 г. на Международната организация на труда се отнася до безопасността и хигиената на трудовия процес. Препоръка

---

* Авторът е доцент, доктор, преподавател във Висшето училище по сигурност и икономика – Пловдив.

№ 164 на МОТ, която пояснява прилагането на Конвенцията, задължава всяка държава – членка на МОТ (вкл. и България), да реализира национална политика, свързана с осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ). През следващите години МОТ разработва множество конвенции за различни отрасли на икономиката, които отчитат спецификата на риска за здравето на работещите във всеки бранш.

Създадената от Съвета на Европа „Европейска социална харта“ (ЕСХ) третира правото на всеки европейски гражданин да упражнява трудова дейност в безопасна и здравословна работна среда. Рамковата Директива 89/391/1989 на Европейския съюз цели подобряване на условията на работния процес, като набелязва мерки за превенция на трудови злополуки и професионални рискове. В тази Директива отговорността за оптимални условия на труд се възлага на мениджъра на организацията и на екипа му.

Наследник на „Лисабонската стратегия“ (от 2000 г.) е Стратегия „Европа 2020“, която определя пътя на развитие на икономиките на държавите – членки на Европейския съюз. Основният ѝ акцент е върху подобряване на качествените характеристики на работната сила и новите технологии.

След задълбочен анализ на резултатите от „Стратегията за безопасност и здраве при работа“ (2008 – 2012) и „Европейската стратегия“ в България се създаде „Национална програма за развитие: България 2020 (НПР БГ 2020) (1). В нея първостепенен приоритет е „подобряването на достъпа и повишаване на качеството на образование и качествените характеристики на работната сила“. Приоритетите в „Програмата“ се отнасят до повишаване на психо-физическото здраве на трудещите се, осигуряване на безопасна и здравословна работна среда и ефективно управление в областта на човешките ресурси. За изпълнение на целите, залегнали в НПР БГ 2020, е необходимо:

- да се повиши информираността на работниците за рисковете на трудовата среда;

- да се осъществяват мерки за превенция на професионалните рискове;

- да се провежда националната политика по ЗБУТ и да се разработят интегрирани системи за управление на здравето на работното място.

Националното ни законодателство, отнасящо се до създаване и поддържане на ЗБУТ, е организирано на следните нива:

- Конституция на Р България;

- кодекси (на труда и на социалното осигуряване);

- закони;

- наредби на МТСП, МЗ, МВР и др.;

- стандарти и нормативи.

Правото на всеки член на българското общество да се труди при здравословни условия е регламентирано в Конституцията. В „Кодекса на труда“ (КТ) и в „Кодекса на социалното осигуряване“ (КСО) са очертани задълженията и правата на заинтересуваните страни по спазване на нормите за безопасни условия на труд. Чл. 275 от КТ задължава работодателите да осигуряват здравословна работна среда (2).

„Законът за здравословни и безопасни условия на труд“ (ЗЗБУТ) – ДВ, бр. 124/1997, оторизира държавата да осъществява и контролира политиките в тази област, като фокусът е насочен към правата и задълженията на всяка от страните в този процес (работодателя и работниците) (3).

Нормативната база на ЗБУТ в България се основава на двадесет и два закона, сто и шестнадесет наредби и правилници, които са в съответствие с европейското законодателство.

Стандартът BS OHSAS 18 001 – „Система за управление на здравословни и безопасни условия на труд“ (СУЗБУТ) (4), дава възможност на всяка организация да управлява рисковете по отношение на работната среда и да я подобрява. Акцентът при този стандарт е насочен към своевременно откриване на опасностите, оценката им и управлението на риска с цел превенция на трудовите инциденти. СУЗБУТ разширява кръга на заинтересуваните страни, представя алгоритъм за провеждане на управлението по опазване на здравето на работниците, създава механизъм за контрол и комуникация. Тази система за управление е приложима за всяка организация независимо от предмета ѝ на дейност и от размера ѝ. До м. септември 2016 г. по BS OHSAS 18 001 са сертифицирани 540 български фирми (5). През 2017 г. се очаква приемникът на СУЗБУТ – ISO 45 001 „Health and Safety Management System Standard“.

Основните отговорности на работодателя и мениджърския екип съгласно „Кодекса на труда“ и „Закона за здравословни и безопасни условия на труд“ са насочени към осигуряване на здравето на работещите в организацията. Необходимо е да се интегрира „Системата по безопасност при трудовия процес“ в цялостния мениджмънт на фирмата. Методичните указания по опазване на здравето на работещите са разписани в Наредба № 7/1999. Съгласно този нормативен документ мениджърът е длъжен да осигури минимални изисквания за безопасни работни места, технологично оборудване и трудов процес, така че да не се уврежда здравето. Източник на опасност са и параметрите на работната среда – шум, вибрации, осветление, прах, химични вещества и др., когато надвишават националните хигиенни норми.

В случай, че производствените условия представляват риск от увреждане на здравето на работещите, мениджърът е длъжен да осигури специално работно облекло, лични предпазни средства и специален режим на труд и почивка.

За да гарантира безопасен труд, мениджърският екип е длъжен да допуска само правоспособни лица за работа с машини и технологии. Отговорност на мениджъра е да осигури инструктаж и обучение по безопасен труд на всеки работещ. Всяка промяна в машините и технологиите налага ново обучение на служителите.

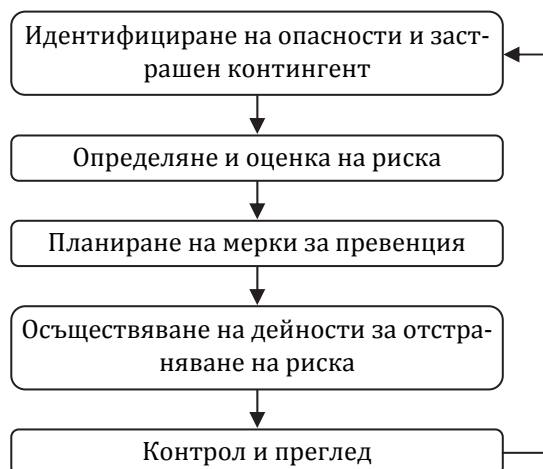
С цел предотвратяване на аварии и вредни последици мениджърът е задължен да осигури мерки по ликвидиране на опасностите, противопожарна охрана и евакуационен план. Управленският екип на всяка организация трябва да предоставя своевременно информация за здравословните условия на труд в териториалната дирекция „Инспекция на труда“.

Мениджърът инициира консултации и обсъждания с работещите по всички теми, отнасящи се до трудовите условия в организацията. Задължение на работодателя е да разпорежи регистриране и разследване на всяка трудова злополука.

Оценката на риска за здравето се основава на успешен мениджмънт на безопасни условия на труд и е фактор за редуциране на трудовите злополуки. Тя обхваща работните места, сградите, оборудването, работните процеси и други фактори на работната среда.

След като се идентифицира опасността, мениджърският екип планира мерки за превенция. Наредба № РД-07/8 бр. 3/2009 г. задължава работодателя да постави сигнали за безопасност при работа. Европейската агенция за безопасност и здраве при работа (EU OSHA) предлага да се работи със система за невербална комуникация – пиктограми (знаци, които показват основни разпознавателни черти на обект или процес) (Схема 1). Оценката на риска е гаранция за успешен мениджмънт на безопасни условия на труд.

Схема 1. Оценка на риска

Управленските дейности, свързани с определяне на риска, са: издаване на заповед за провеждане на оценка на риска, избор и обучение на компетентни лица за оценката и представянето на пълна информация за организацията. След съставянето на графика за одит се определят обектите и методите за оценка на риска. Оценката на риска се документира.

Осигуряването на здравословни условия на труд изисква разходи, които се осигуряват от работодателя.

Мерки за осигуряване на безопасен труд. Организационно-мениджърските мерки включват разработването и провеждането на политика, цели и стратегия за осигуряване на ЗБУТ. Организационните структури в тази дейност са: комитетите по условия на труд (КУТ) (3) във фирми с повече от 50 души (чл. 27 от ЗЗБУТ), а в малките фирми – с численост 5 – 50 души се формират групи по условия на труд (ТУТ). Съгласно ЗБУТ във всяка организация се създава Комитет по условия на труд, който е колективен орган, състоящ се от равен брой представители на мениджърския екип, на работниците и на Службата по трудова медицина. Във връзка с дейността по опазване на здравето на работещите всеки мениджър издава вътрешни заповеди и разпореждания.

Мерките, свързани с техниката и технологията, са двустранни. От една страна, по време на инвестицията за ново оборудване задължително се отчита степента му на безопасност. От друга – осъществява се непрекъснат контрол на съществуващата техника и технологичен процес, за да не се застраши здравето на работещите.

Заклучение

Успешният мениджмънт на дейността по осигуряване на здравословни условия на труд води до намаляване на загубата от инвалидизиране и професионални болести и повишава работоспособността. Усилията и средствата в безопасността на човешките ресурси на организацията се инвестират в устойчиво развитие и просперитет.

Литература

1. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=765>
2. eea.government.bg/bg/legislation/kt.pdf/at_download/file
3. <http://lex.bg/laws/ldoc/2134178305>
4. https://www.consejo.bg/ohsas-18001_11_20
5. <https://www.club9000.org/>